

Тетяна ЮРОВА

КАМУФЛЬОВАНА УНІФОРМА АРМІЇ США ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ СТ.: ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ, ГЕНЕЗА ТА ЗАСТОСУВАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ

Локальні війни та збройні конфлікти сучасності активно використовуються їх учасниками для випробувань та вдосконалення уніформи і засобів індивідуального захисту солдата. Це необхідно для успішного виконання бойових завдань у важких умовах сучасного бою, в різних природних та кліматичних зонах планети при максимальному збереження життів особового складу. У статті процес зміни та доопрацювання одностроїв військовослужбовців другої половини ХХ — початку ХХІ ст. під впливом і у ході бойових дій розглядається на прикладі Армії США. Це одна з південних країн у проектуванні військового костюма, саме в ній винайдена значна кількість камуфляжних шаблонів, що й нині використовуються в багатьох арміях світу. Крім того, досліджуються та аналізуються чинники, що впливають на процес створення нових малюнків (шаблонів) камуфляжу для бойової (польової) форми одягу в залежності від театру бойових дій.

Ключові слова: уніформа, обмундирування, камуфляж, шаблон, проектування, військовослужбовці, бойові дії, Армія США.

© Т. ЮРОВА, 2016

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 1 (127), 2016

Проблема формування сучасних одностроїв на сьогоднішній день, на жаль, ще не знаходиться серед активно досліджуваних в середовищі науковців: більшість публікацій стосовно цієї теми переважно представлено лише у періодичних, інтернет-виданнях та на інформаційних сайтах фірм — виробників уніформи. Втім, аналіз цієї тематики є актуальним для різних галузей науки — таких як декоративно-прикладне мистецтво, історія мистецтва та військова історія. У статті здійснена спроба системного дослідження застосування тих чи інших моделей уніформи та камуфляжних шаблонів в бойових умовах, а також вплив збройних конфліктів на проектування бойового обмундирування в Армії США другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Наше дослідження ставить за мету аналіз американських розробок в галузі військової форми одягу ще й тому, що саме з подачі Америки і її Збройних Сил в арміях світу почалася нова ера в проектуванні і створенні принципово нової уніформи, призначеної для бойових дій в умовах сучасної війни, — ера камуфльованого польового обмундирування. За прикладом США армії практично усіх країн світу почали масово переодягатися в камуфляж. Американські камуфляжні шаблони, створені на рубежі століть, майже не використовуються в Армії США, але вони застосовуються у польових одностроях багатьох інших армій та збройних формувань, наприклад, у таких країнах, як Сирія, Афганістан, Україна, де й сьогодні тривають бойові дії. Саме тому генеза бойової уніформи у статті розглядається на прикладі цієї США. Результати дослідження в перспективі можуть скласти теоретичну основу для створення нових одностроїв сучасних армій світу, а зокрема України.

Історія створення та вдосконалення бойового обмундирування Армії США дає змогу стверджувати, що воно безпосередньо залежить від «зон військово-політичних інтересів» і ТВД, де ці інтереси реалізуються.

Спираючись на це твердження, можна виділити такі основні ТВД, які послужили базовою (методологічною) основою для створення різних зразків військового костюма для бою — бойової уніформи США. Це: 1) Південно-Східний та Центральнопівденно-американський (Латино-американський) ТВД і 2) Близькосхідний ТВД. Театри військових дій відрізняються від театрів локальних воєн і військових конфліктів масштабністю і розміром природних географічних зон, де здійснюються бойові операції.

Вони, в першу чергу, і формують стратегічні напрямки в проектуванні обмундирування.

Південно-Східний і Центрально-американський (Латино-американський) ТВД знаходяться у природній зоні «Екваторіальних і тропічних лісів» планети Земля. За географічним розташуванням — це екваторіальний і тропічний пояс Африки, Південної та Латинської Америки та Азії, де основна маса земного покриву — вічнозелені тропічні багатоярусні гігантські ліси (джунглі) з важким кліматом і умовами існування. У колірному сприйнятті ця зона асоціюється з жовто-зеленою гамою спектру, що передбачає присутність наступних барв: яблучний, фісташковий, гороховий, трав'янистий, оливковий, колір резеди, смарагдовий, хаки. Ця колірна гамма була втілена в уніформі Армії США з камуфляжним шаблоном «Лісова місцевість» («Woodland»), призначеній для ведення бойових дій в лісистій місцевості і джунглях [1; 2].

Близькосхідний ТВД — це зона «Пустель і напівпустель» планети, яка розташовується в екваторіальному, тропічному і помірному поясах. Для неї характерні спекотний, сухий клімат, практична відсутність вологості і рослинності. Ця зона в колірному сприйнятті асоціюється з жовтою гамою спектру. В українському прочитанні це наступна жовта колірна гамма: перловий, кремовий, лимонний, банановий, солон'яний, канарковий, палевий (блідо-жовтий з рожевим відтінком), колір сухої гірчиці, шафрановий, латунний, тютюновий, бурштиновий, жовтуватий з сірим відливом, пісочний. Ця кольорова гамма була втілена в «Пустельній» уніформі DCU («Desert Combat Uniform») Армії США, призначеній для ведення бойових дій у країнах, розташованих у кліматичній зоні «Пустель і напівпустель» [3]. Але це сталося не відразу, а в продовж досить тривалого часу, на основі досвіду, який був придбаний у процесі війн і військових конфліктів.

Ведення бойових дій в таких екстремальних і настільки різних кліматичних умовах, як джунглі та пустеля, зажадало принципових змін, з одного боку, у кольоровому рішенні обмундирування з метою забезпечення його маскувальних здібностей, а, з іншого, — пошуку нових матеріалів для уніформи.

Війна у В'єтнамі (розташованому в зоні «Екваторіальних і тропічних лісів»), де Армія США приймала повномасштабну участь у 1965—1975 рр., за-

жадала докорінно змінити дизайнерські й технічні підходи до екіпіровки вояків, конструювання та моделювання уніформи. У бойові дії Сухопутні війська США вступили у традиційному обмундируванні оливкового кольору, яке застосовувалося ще під час Корейської війни (25 червня 1950 — 27 липня 1953). Але незабаром вона показала себе непридатною, як щодо маскування, так і щодо носіння в умовах спеки і підвищеної вологості.

Слід зазначити, що під час бойових дій у В'єтнамі вже випускалася камуфляжна уніформа, але вона мала досить обмежене використання. До прикладу, камуфляжний шаблон ERDL (отримав індекс за назвою науково дослідної лабораторії Армії США «Engineer Research & Development Laboratories») в американських одностроях, що застосовувалися в джунглях В'єтнаму та успадкували крій спеціальної уніформи американських десантників періоду Другої світової війни. Цей чотирьохкольоровий шаблон ще 1948 року поступив на забезпечення елітних підрозділів розвідки і спеціальних операцій США, а з початку 1967 став використовуватися морськими піхотинцями і Сухопутними військами у В'єтнамі. Під завершення «В'єтнамської кампанії» однострій з камуфляжну ERDL вже став звичним для особового складу американського контингенту. У 1979—1981 рр. удосконалений камуфляж (другого покоління) поступив на штатне забезпечення Сил швидкого реагування і морської піхоти США і застосовувався спецпідрозділами Армії США в Бейруті і під час «Іранської кризи» 1979 р., коли американські морські піхотинці були взяті в заручники. Це підтверджують численні фото, на яких вони зображені в уніформі з малюнком ERDL. Останнім випадком масового використання камуфляжу ERDL Армією США стало вторгнення у Гренаду 1983 року [4]. Тим не менш, основним «офіційним» обмундируванням Сухопутних сил США з 1952 до 1989 р. залишався стандартний «оливковий» однострій [5], а камуфляж використовувався лише у військових конфліктах та при проведенні спецоперацій.

Починаючи з 1981, Армія США приступила до масового виробництва модернізованої версії шаблону ERDL, який представив собою 60-відсоткове його збільшення і увійшов в історію як шаблон M81 («Woodland» — «Лісовий камуфляж» або «Лісова місцевість»). Він відразу був прийнятий як стандарт-

не бойове обмундирування в армії і морській піхоті США з перспективою подальшого забезпечення інших родів військ до кінця 1980-х рр. Перехід на камуфльоване обмундирування вилився в широко-масштабну акцію, в ході якої була розроблена та змодельована значна кількість різноманітних за конструкцією типів повсякденної уніформи, бойового однострою, захисного обмундирування, головних уборів, взуття та спорядження. При цьому виготовлення костюма для бою передбачалося з декількох типів тканин: 1) 50/50 бавовна / нейлон; 2) 100% бавовна Ripstop; 3) вогнестійка арамідна тканина; 4) чистий нейлон; 5) особливо міцна армована тканина з 50% бавовни і 50% нейлону [6].

Лише у 80-х рр. ХХ ст. камуфляж ERDL був затверджений як основний, базовий для бойової уніформи Сухопутних військ США.

На початку ХХІ ст. для Армії США (Сухопутних військ) офіційно були встановлені три різновиди цієї уніформи: Temperate, Battle Dress Uniform (Т BDU — бойова уніформа для помірного клімату, відома, як «Лісовий» камуфляж або «Лісова місцевість» («Woodland»), Hot-Weather, Battle Dress Uniform (HW BDU — для жаркого клімату) і Enhanced Hot-Weather, Battle Dress Uniforms (EHW BDU — для особливо жаркого клімату) [7].

Носіння камуфльованих бойових (польових) одностроїв (BDU) військовослужбовцями Сухопутних військ Армії США з 2002 р. було відрегульовано главою 3 AR 670-1 «Армійського Керівництва 670-1. Уніформи та знаки розрізнення. Зовнішній вигляд і носіння армійської уніформи та знаків розрізнення» («Army Regulation 670-1. Uniforms and Insignia. Wear and Appearance of Army Uniforms and Insignia») [2], що було затверджене 1992 року і доповнене зі змінами у 1999 [1].

Вони були уніфіковані, тобто одноманітні за кроєм та забарвленням, і розрізнялися виключно якістю матеріалу. Як і усі наступні види бойової американської уніформи, ці однострої були обмундируванням «unisex» («унісекс»), крій яких не передбачає статеву відмінність особового складу.

Малюнок «Лісового» камуфляжу створювався на основі найбільш розповсюджених кольорів лісної місцевості європейського континенту: відтінків зеленого, коричневого, оливкового і чорного. Матері-

алом для виготовлення було обрано саржеве переплетення бавовняної і нейлонової нитки у співвідношенні 50/50.

Основними елементами BDU є кітель і штани вільного крою, які застібаються на гудзики, з армованими ліктьовими і колінними ділянками. Кітель з коміром-стійкою має чотири кишені з клапанами, а штани — шість.

У ХХІ ст. Сухопутні війська майже усіх країн світу були переодягнені у бойові камуфльовані однострої, серед яких найбільш популярним став американський шаблон Т BDU. Так само з 1998 і донині активно та стабільно використовується М.О.Л.Л.Е. (Modular Lightweight-carrying Equipment) — американська технологія кріплень для сумісного спорядження і засобів індивідуального бронезахисту, що затребувана і в інших країнах світу.

Настала нова ера обмундирування для бою — ера камуфляжу, яку започаткували США. В свою чергу, камуфляжний шаблон «Woodland» («Лісовий», відомий ще під назвою «Камуфляж НАТО») став одним з найпоширеніших у світі, на основі якого створена безліч «клонів» в багатьох арміях. Його носив особовий склад таких країн, як Афганістан, Іран, Ізраїль, Сирія, Лівія, Македонія, Пакистан, Таїланд та ін. Наприклад, військові Національної армії Ісламської Республіки Афганістан, де досі з 2001 р. йде війна, й зараз носять «Лісовий» камуфляж. Його використовували Сухопутні війська Збройних сил Республіки Македонія (під час конфлікту 2001), Королівська армія Таїланду в період війни у Південному Таїланді (2004—2012), Сухопутні війська Збройних сил Республіки Ефіопія у Сомалійській війні (з 2006 до нашого часу), Армія оборони Ізраїлю з 2003 р. обмундирувала у «Лісовий» камуфляж підрозділи, які патрулюють кордон вздовж лінії припинення вогню між Сирією та Ізраїлем на півночі країни і так далі.

Згодом у ХХІ ст. практично усі військові конфлікти, в яких приймали участь США, траплялися у країнах та регіонах з жарким кліматом, а «Т BDU» мав такий серйозний недолік матеріалу, як велика теплоємність. Тому «Лісовий» камуфляж став майже незатребуваний. В останнє американський контингент був одягнутий в уніформу «Т BDU» 2004 р., коли у складі Сил ООН брав участь в операції по підтриманню порядку на Гаїті [8].

Таким чином, «Лісовий» камуфляж американські військові носили з початку 80-х рр. ХХ ст. до середини першого десятиріччя ХХІ ст. З часом цей вид BDU був замінений на більш досконале обмундирування у всіх Сухопутних військах США, за винятком деяких частин і підрозділів американської берегової охорони, де він використовувався аж до 2013. Надлишки невикористаного обмундирування були передані американцями іншим країнам у рамках програм сприяння безпеці США [9].

Пустельні камуфляжі, офіційно введені ще у 90-х рр., в основному проходили «обкатку» під час війн з Іраком та Афганістаном у ХХІ століття.

На момент початку війни в Іраку (20 березня 2003 — 15 грудня 2011) Армія США була обмундирована в 3-кольоровий пустельний камуфляж DCU, який на армійському сленгу іменувався як «кавові плями», встановлений ще 1992 року. Військовослужбовці армій Міжнародної коаліції, союзники США в своїй більшості у той період носили американський неліквід — 6-кольоровий варіант BDU («Desert Battle Dress Uniform»). Це «Пустельна» бойова уніформа, яка ще носить назву «Desert 6-color» («6-кольорова пустеля»), передбачена главою 5 AR 670-1 Армійського Керівництва США [3], що застосовувалася в Сухопутних військах Армії США у масовому масштабі ще під час війни в Перській затоці (17 січня — 28 лютого 1991) між БНС на чолі з США та Іраком, але була вилучена з використання як та, що не виправдала надій. Цей шаблон складався з плям різного розміру шести кольорів: світло- та темно-коричневого, бежевого, блідо-зеленого, білого та чорного і складав основу у вигляді хвилеподібних плям перших чотирьох кольорів, на якій розташовувалися маленькі плямки білого кольору з чорним контуром. Зараз він знятий з забезпечення Армії США, але є бойовим одностроєм в арміях цілого ряду країн, наприклад, Саудівської Аравії, яка саме в цьому обмундируванні весною 2015 здійснила військові операції «Буря рішучості» (25 березня — 21 квітня 2015) і «Відродження надії» (21 квітня 2015 — даний час) по окупації Ємену.

Ще 1990 р. після вторгнення іракських військ до Кувейту, Армія США зіткнулася з нагальною необхідністю забезпечення великого контингенту військ камуфляжем, більш придатним для бойових опера-

цій в пустелі. Справа в тому, що американські дослідники на практиці виявили значну різноманітність піскових ґрунтів у різних районах пустелі. Крім того, впродовж доби у природній зоні «Пустель і напівпустель» в дуже широкому діапазоні (в 10 разів більше, ніж у лісі) відбувається варіювання забарвлення навколишнього середовища, яке змінюється з ранку до вечора від «теплої» шкали спектру до «холодної», що унеможливує здійснення багатобарвного підбору камуфляжних шаблонів відповідно до забарвлення пустельної місцевості. З'ясувалося також, що, навпаки, менша кількість кольорів в малюнку камуфляжу дає можливість забезпечення кращого маскуванню і скорочення кількості кольорів у шаблоні камуфляжу з шести до трьох.

3-кольоровий «Пустельний» («Desert 3-color») варіант камуфляжу DCU був введений у 1992 р. і використовувався в операціях у Сомалі (1993) та на початку бойових дій в Афганістані (2001). Він розроблений на базі камуфляжного шаблону «Woodland» [10].

Новий «Пустельний» камуфляж DCU затверджений як основний для обмундирування Армії та корпусу морської піхоти США для проведення бойових операцій у збройних конфліктах в Іраку і Афганістані та використовувався таким до зміни на камуфляжі ACU (Army Combat Uniform). Й до теперішнього часу форма «Desert 3-color» дозволена у всіх видах Збройних Сил США, а також офіційно перебуває на забезпеченні окремих частин і підрозділів Австралії, Боснії, Герцеговини, Грузії, Ізраїлю, Казахстану, Македонії, Нідерландів, Словенії, Тонга, Угорщини, Чилі та ін. [11].

Під час війни в Іраку не обійшлося без «прикрих і безглузких курйозів»: хоча війська повністю забезпечувалися «пустельним» обмундируванням, солдатам в масовому масштабі були видані бронежилети з «лісовим» камуфльованим візерунком, які моментально прозвали «Бичачими бронежилетами», оскільки та їх нижня частина, що виглядала з-під куртки, різко виділялася зеленим кольором на пісочному тлі фігури воїна в камуфляжі «Desert 3-color». Як вважали американські солдати, ці бронежилети, зразка 1992 р., були підготовлені для нездійсненої війни з Радянським Союзом, і тільки через 10 років виявилися потрібними, але вже на іншому континенті. Вони з гіркотою жартували, що «...під час вторгнення армії в Ірак сол-

дати бігали з «великими зеленими очима», тому що «Бичачий бронезилет» своєю зеленню перетворював їх на відмінну мішень для ворогів» [12].

Аналіз дизайнерських надбань в галузі екіпірування військовослужбовців США першої половини XX — початку XXI ст. дає змогу визначити пріоритети у формуванні військових одностроїв Армії США зазначеного періоду. Такими є: надійність і функціональність в умовах сучасного бою, високі маскуючі здібності, зносостійкість, відповідність ландшафту і клімату ТВД, зручність і комфорт.

Найбільші проблеми у створенні нового камуфльованого обмундирування були пов'язані з вибором колірної гами камуфляжних шаблонів, особливо для зони пустель та з пошуком матеріалів, які б забезпечували підтримку боєздатності солдата в умовах підвищених спеки і вологості.

В результаті проектантам військової форми одягу Армії США вдалося створити значну кількість камуфляжних шаблонів, які виявились настільки вдалими, що навіть за два десятиріччя потому вони використовуються різними арміями світу, це ж стосується і крою уніформи.

Варто відмітити, що базова основа найбільш популярного у світі американського камуфляжу, що увійшов в історію як шаблон M81 («Woodland» — «Лісовий камуфляж»), була започаткована ще в роки Другої світової війни. За підсумками війни у В'єтнамі, операції в Бейруті і під час «Іранської кризи» шаблон ERDL був удосконалений, в результаті чого й з'явився «Лісовий камуфляж», який представив собою 60-відсоткове збільшення шаблону ERDL.

Застосування американських військ в багатьох збройних конфліктах сучасності дало змогу пройти «перевірку боєм» як уніформи, так і усіх елементів екіпірування бійців, що поклало основу для розробки та вдосконалення нових, сучасних засобів індивідуального захисту вояків, дозволило визначити недоліки у проектуванні одностроїв для запобігання їх у майбутньому та вивести США у лідери серед найсильніших і боєздатних армій світу.

Список умовних скорочень:

НАТО — North Atlantic Treaty Organization — Організація Північно-атлантичного договору

США — Сполучені Штати Америки

ТВД — театр військових дій

DCU — Desert Combat Uniform — бойова уніформа в пустельній кольоровій гамі

ERDL — камуфляжний шаблон, що отримав назву-аббревіатуру лабораторії, у якій розроблявся Engineer Research & Development Laboratories

BDU — Battle Dress Uniform — камуфльовані бойові (польові) однострої Армії США

T BDU — Temperate, Battle Dress Uniform — бойова уніформа для помірною клімату

HW BDU — Hot-Weather, Battle Dress Uniform — бойова уніформа для жаркого клімату

ENW BDU — Enhanced Hot-Weather, Battle Dress Uniforms — бойова уніформа для особливо жаркого клімату

БНС — багатонаціональні сили

ACU — Army Combat Uniform — бойова уніформа Армії США

M.O.L.L.E. — Modular Lightweight-carrying Equipment — модульне легке несуче обладнання — американська технологія кріплень для сумісного спорядження і засобів індивідуального бронезахисту

1. Army Regulation 670-1 (AR 670-1). Uniforms and Insignia. Wear and Appearance of Army Uniforms and Insignia / Headquarters Department of the Army. — Washington : DC, 1992. — 1 September. — Change 06-14-99. — Chapter 12.
2. Army Regulation 670-1 (AR 670-1). Uniforms and Insignia. Wear and Appearance of Army Uniforms and Insignia / Headquarters Department of the Army. — Washington : DC, 2002. — 1 July. — Chapter 3.
3. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://army.armor.kiev.ua/forma-2/us-uniform-05.shtml>.
4. Електронний ресурс. Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/ERDL_pattern.
5. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://blackeagle.com.ua/news/3364/>.
6. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://camopedia.org/index.php?title=USA>.
7. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://army.armor.kiev.ua/forma-2/us-uniform-03.shtml>.
8. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Вооружённые_силы_Гаити.
9. Електронний ресурс. Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_Dress_Uniform.
10. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://camopedia.org/index.php?title=USA>.
11. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://tigertactic.com/pustynnyj-kamuflyazh-u-s-3-color-desert.htm>.

12. Электронный ресурс. Режим доступа: <https://agenerationxersfinalyears.wordpress.com/2014/05/24/10-years-later-im-vindicated/>.

Tetyana Yurova

CAMOUFLAGE UNIFORMS OF THE USA ARMY IN SECOND HALF OF XX — BEGINNING OF XXI CENTURY: DESIGN FEATURES, GENESIS AND USE MILITARI OPERATIONS

Local wars and armed conflicts of today are actively used by participants to test and improve the uniform and personal protection of soldier. It is necessary for the successful performance of combat missions in difficult conditions of modern warfare, the various environmental and climatic zones of the planet with the maximum preservation of life of the personnel. The process of change and revision of military uniforms in the second half of the XX — XXI century under the influence of fighting is reviewed on the example of the US Army. It is one of the leading countries in the design of military costume. A significant amount of camouflage patterns, which are currently used in many armies of the world, were created here. The article also investigates and analyzes the factors that influence the process of creating new patterns (templates) for camouflage battle (field) forms of dress, depending on the theater of hostilities.

Keywords: uniforms, camouflage, pattern, design, military, fighting, USA Army.

Татьяна Юрова

КАМУФЛЯЖНАЯ УНИФОРМА АРМИИ США ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XX — НАЧАЛА XXI ВЕКА: ОСОБЕННОСТИ ДИЗАЙНА, ГЕНЕЗИС И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ВОЕННЫХ ОПЕРАЦИЯХ

Локальные войны и вооруженные конфликты современности активно используются их участниками для испытаний и совершенствования униформы и средств индивидуальной защиты солдата. Это необходимо для успешного выполнения боевых задач в сложных условиях современного боя, в различных природных и климатических зонах планеты при максимальном сохранении жизней личного состава. В статье процесс изменения и доработки униформы военнослужащих во второй половине XX — начале XXI ст. под влиянием и в ходе боевых действий рассматривается на примере Армии США. Это одна из ведущих стран в проектировании военного костюма, именно здесь было создано значительное количество камуфляжных шаблонов, которые и в настоящее время используются во многих армиях мира. Кроме того, исследуются и анализируются факторы, влияющие на процесс создания новых рисунков (шаблонов) камуфляжа для боевой (полевой) формы одежды в зависимости от театра боевых действий.

Ключевые слова: униформа, обмундирование, камуфляж, шаблон, проектирование, военнослужащие, боевые действия, Армия США.